

การเล่าเรื่องของชาติและท้องถิ่นจากหอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติเกาะห้วยน้ำคำ:

“ศรีสะเกษโบราณในศรีสะเกษสมัยใหม่”

NATIONAL AND LOCAL STORYTELLING FROM HO SI LAMDUAN

CHALERM PHRAKIAT KOH HUAI NAM KHAM:

“ANCIENT SI SA KET IN MODERN SI SA KET”

ธัญพงศ์ สารรัตน์

Thanyapong Sararat

ปิยวรรณ กันทอง

Piyawan Kanthong

สิริโชค สิงห์วงษา

Sirichok Singwongsa

ภักพล ทวี

Phakkaphon Thawee

ธงชัย ชำนิกุล

Thongchai Chamnikul

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University

E-mail: thanyapong.s@sskru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 11 มีนาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 มิถุนายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

แนวความคิดจัดนิทรรศการสำหรับพิพิธภัณฑ์ยุคสมัยใหม่ภายใต้บรรยากาศของกระแสโลกาภิวัตน์ได้เปลี่ยนแปลงไป มีการใช้วัฒนธรรมเป็นแนวทางสำคัญในการจัดแสดง ซึ่งศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นหนึ่งในท้องถิ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางดังกล่าว โดยเฉพาะหอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติ เกาะห้วยน้ำคำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความเป็นพิพิธภัณฑ์เมืองที่สำคัญที่สุดของจังหวัดศรีสะเกษ ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมเห็นได้ชัดเจน คือ เทศบาลเมืองศรีสะเกษใช้งบประมาณจำนวนมากในการสร้างอาคารสมัยใหม่ที่มีความสะดวกสบายและทันสมัย มีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างพิพิธภัณฑ์และหอคอยสูงชมเมือง พร้อมทั้งมีการพัฒนาห้องจัดแสดงเรื่องราวของศรีสะเกษสมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงยุคอารยธรรมขอม นำเสนอพัฒนาการของศรีสะเกษในแต่ละยุคด้วย 4

ประเด็นหลักที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทยในประเด็นพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และความสัมพันธ์กับดินแดนใกล้เคียง ซึ่งสะท้อนถึงการนิยามความหมายให้กับอดีตศรีสะเกษ ภาพความสำคัญของศรีสะเกษในฐานะ “เมืองสำคัญในกลุ่มวัฒนธรรมเขมรป่าดงที่สืบสานต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจากผู้คนหลายชาติพันธุ์โดยเฉพาะชาติพันธุ์ส่วย ลาว เขมร เยอ และชาวจีน” สืบเนื่องถึงบริบทการท่องเที่ยว การเมือง ท้องถิ่น นโยบายของรัฐ และชาติพันธุ์ แสดงให้เห็นถึงความเป็นท้องถิ่นนิยมทางวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษสมัยใหม่ในพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์เมืองศรีสะเกษที่เป็นแหล่งให้ความรู้และประโยชน์ใช้สอยที่ควบคู่ไปกับความงาม

คำสำคัญ: หอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติ เกาะห้วยน้ำคำ, ศรีสะเกษโบราณ, ศรีสะเกษสมัยใหม่, ท้องถิ่นนิยมทางวัฒนธรรม, ชาติพันธุ์, การเล่าเรื่อง

ABSTRACT

The concept of exhibitions for modern museums in the context of globalization has changed. Culture is used as an important way to display. Which Sisaket is one of the provinces in the Northeast of Thailand. It is one of the locals that has changed in that way. Especially the Sri Lamduan Chaloem Phrakiat Hall Huai Nam Kham Island, Muang District, Sisaket Province which is the most important city museum of Sisaket Province The tangible change is evident. The municipality of Sisaket spends a lot of money on building modern buildings that are comfortable and modern. It is halfway between a museum and a tower overlooking the city. Along with the development of a room showing the story of Sisaket from the prehistoric period to the Khmer civilization era. It presents the development of Khong Si Sa Ket in each era with 4 main themes linked to the national history of Thailand in terms of political, economic, social and cultural developments. and relations with neighboring territories which reflects the definition of meaning for the past of Sisaket The importance of Sisaket as a “An important city in the Khmer jungle culture that has been inherited for a long time from people of many ethnic groups, especially the Laotian, Khmer, Ye and Chinese” ethnic groups due to the context of tourism, local politics, state policy and ethnicity. It shows the cultural locality of the modern city of Sisaket. In the area of the Sisaket City History Museum, which is a source of knowledge and usefulness that goes hand in hand with beauty.

Keywords: Sri Lamduan Chaloem Phrakiat Hall Koh Huai Nam Kham, Ancient Si Sa Ket, Modern Si Sa Ket, Local Cultural Popularity, Ethnicity, Storytelling

1. บทนำ

โลกสมัยใหม่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลายประการในท้องถิ่นศรีสะเกษทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม และสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติที่ส่งเสริมการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นมากขึ้นและการตื่นตัวของสังคมไทยภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา (ยงยุทธ ชูแว่น, 2560: 17) และกระแสการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย กอปรกับกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมโดยเน้นการออกแบบและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านสถาบันเกี่ยวกับความทรงจำทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และจดหมายเหตุ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2545: 2 และมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 2552: 62) ซึ่งหนึ่งในความเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ คือ การสร้างหอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติ หนึ่งในสถานที่ที่มีความสำคัญในการบอกเล่าหรือสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศรีสะเกษเป็นลักษณะของแหล่งเรียนรู้มากกว่าแหล่งแสดงวัตถุทางวัฒนธรรม

จังหวัดศรีสะเกษโดยเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้อนุมัติเงินทุนเพื่อจัดสร้างหอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณสวนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา (เกาะห้วยน้ำคำ) และเปิดให้เข้าชมเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2559 เป็นต้นมา เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของจังหวัด เพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งจังหวัดศรีสะเกษ เป็นแหล่งการเรียนรู้แบบครบวงจร และได้รับความอนุเคราะห์จากกรมศิลปากรในการออกแบบและตกแต่งภายใน เป็นการผสมผสานระหว่างพื้นที่จัดแสดงอารยธรรมสี่แผ่นดินไทยและอารยธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบันในชั้นที่ 1-2 และชั้นที่ 16 เป็นหอคอยชมทัศนียภาพของเมืองศรีสะเกษแบบ 360 องศา ที่ถือเป็นความตื่นตัวอย่างยิ่งทั้งในรูปแบบของการสร้างสรรค์ที่สวยงามและนำเสนอเรื่องราวอันน่าตื่นตาตื่นใจ ดังที่ นายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ นายกเทศมนตรีเมืองศรีสะเกษเปิดเผยว่า “หอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติจัดสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เฉลิมพระชนมพรรษา 84 พรรษา และเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ” (เทศบาลเมืองศรีสะเกษ, 2565: 1) และ “เทศบาลเมืองศรีสะเกษยินดีต้อนรับผู้ที่ต้องการเปิดมุมมองใหม่ สัมผัสความสูง 84 เมตร ในอาคารสูง 16 ชั้น รับชมทัศนียภาพของจังหวัดศรีสะเกษด้วยมุมมอง 360 องศา ณ หอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติ ตั้งอยู่ภายในบริเวณสวนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา (เกาะห้วยน้ำคำ)” (เทศบาลเมืองศรีสะเกษ, 2565: 2)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ หลังการสร้างสถานที่กว้างใหญ่โต และสูงเสียดฟ้าในครั้งนี้ นอกจากความใหญ่โต สูง และกว้างขวางของพิพิธภัณฑ์แล้ว พิพิธภัณฑ์มีวิธีการอธิบายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ชาติอย่างไร ตั้งแต่ศรีสะเกษยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงยุคปัจจุบันที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของอาคารแห่งนี้เอง บทความนี้จะต้องการศึกษาว่านิทรรศการ ‘ศรีสะเกษมาจากไหน ?’ ซึ่งเป็นนิทรรศการถาวรที่สำคัญในการให้ความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์มีวิธีการบอกเล่าและแสดงภาพสังคมศรีสะเกษให้กับคนในสังคมสมัยใหม่แบบไหนและอย่างไร โดยใช้วิธีศึกษา

และวิเคราะห์จากการจัดแสดงสิ่งของ บทบรรยายจากนิทรรศการ ซึ่งทั้งหมดถือว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานของการบอกเล่าเรื่องราวของท้องถิ่นในบริบทของชาติหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศรีสะเกษที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ชาติที่พิพิธภัณฑ์ต้องการนำเสนอต่อผู้เข้าชม ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจงานศึกษาที่เกี่ยวข้องไม่พบงานที่ศึกษาเรื่องนี้โดยตรง แต่มีงานศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้ ได้แก่ งานของเบน แอนเดอร์สัน (2547) เรื่อง “ชุมชนจินตกรรม” ที่กล่าวถึงการสร้างความเป็นชาตินิยมในพิพิธภัณฑ์ งานของอุดมลักษณ์ ชื่นตระกูล (2553) เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ชาติและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: พื้นที่ของการให้ความหมายและการรับรู้อดีตของลำพูน สืบเนื่องถึงงานของอุดมลักษณ์ ชื่นตระกูล (2555) เรื่อง “มองความหมายของมรดกวัฒนธรรมผ่านพื้นที่พิพิธภัณฑ์ กรณีการจัดการมรดกวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน” ซึ่งกลุ่มงานของอุดมลักษณ์นี้ได้สื่อถึงการนิยามความหมายให้กับอดีตลำพูนผ่านเรื่องเล่าจากพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งเรื่องเล่าดังกล่าวก็มีได้มีเพียงเรื่องราวของประวัติศาสตร์ โบราณคดี แต่ยังได้ขยายไปสู่เรื่องของวิถีชีวิต ดำเนิน ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งได้แนบเอาอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของท้องถิ่นเข้าไว้ด้วย รวมถึงงานของอาบู ทาลิบ อาหมัด (2563) เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของมาเลเซีย” โดยเป็นการจัดการพิพิธภัณฑ์ของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาวิธีการศึกษาและนำเสนอเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอบทความนี้ เช่นเดียวกันกับกลุ่มงานที่ว่าด้วยเรื่องพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในพื้นที่อื่นๆ เช่น งานของจิรายุส ฐปเมืองปักข์ (2551) เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์วัดพรหมราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา” งานของวนิษา ดิคำ (2553) เรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์เชิงบูรณาการ กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นแหล่งเตาเมืองน่านบ้านเตาไหแซ่เลียง ตำบลสวก อำเภอน่าน จังหวัดน่าน” งานของนิติกร สิงห์ลอ (2557) เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร” และงานของปาลิดา ธนาโชติวัฒน์ (2535) เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์เมืองอุดรธานี” ซึ่งงานกลุ่มนี้ได้สะท้อนถึงความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในฐานะสิ่งที่แสดงถึงความเป็นมาของชุมชน แสดงถึงภูมิปัญญาแห่งท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นความภาคภูมิใจของชุมชนและเป็นที่ที่ยังคงได้รับการรักษาสืบทอดไว้ให้คนรุ่นหลัง อีกทั้งยังมีประโยชน์ในการให้การศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชนและบุคคลภายในได้อีกด้วย และงานที่ศึกษาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ งานของธัญพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2564) เรื่อง “ชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษ” และงานของธัญพงศ์ สารรัตน์ (2563) เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างองค์ความรู้เรื่องอดีตของเมืองศรีสะเกษ” ที่ให้ข้อมูลเป็นเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ชน 4 เผ่า (เกาะกลางน้ำ) ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการต่อยอดสำหรับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องนี้

2. พิพิธภัณฑ์กับความเป็นมา

หอคอยศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นพิพิธภัณฑ์ในร่มบนเกาะกลางน้ำห้วยน้ำคำ บริเวณใกล้เคียงเป็นศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์น้ำศรีสะเกษอควาเรียม ศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์น้ำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งแต่เดิมนั้นเกาะกลางน้ำแห่งนี้จะเป็นป่าละเมาะและทุ่งนาจนเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้พัฒนาพื้นที่เพื่อสร้างเป็นศูนย์ประสานการท่องเที่ยวอีสานใต้และพัฒนาให้กลายมาเป็นอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำคำ รวมถึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนออกกำลังกายและทำกิจกรรมทางน้ำต่างๆ

รวมไปถึงเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มีพระชนมพรรษา 80 พรรษาในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2550 อีกด้วย นอกจากนี้ภายในก็จะมีสวนสวยๆ และศาลาเฉลิมพระเกียรติทรงแปดเหลี่ยม 1 หลัง บ่อน้ำ ส้างจำลองวิถีชีวิตของคนอีสาน ลานอเนกประสงค์ โดยทุกๆ ปีจะมีการเป็นสถานที่สำหรับจัดงานประเพณีลอยกระทง ตลอดงาน 238 ปี 239 ปี และ 240 ปีแห่งการสถาปนาจังหวัดศรีสะเกษอีกด้วย

อาคารศูนย์ศิลปะอารยธรรมสี่เผ่าไทยและหอคอยชมทัศนียภาพจังหวัดศรีสะเกษแห่งนี้วางศิลาฤกษ์ ในวันที่ 9 มกราคม 2555 แล้วเสร็จในปี 2559 และภายหลังจากการเปิดให้ผู้คนเข้าชมตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม 2559 ได้เปิดโฉมให้เห็นความโอโง่งกว้างขวางและยิ่งใหญ่ โดยบริเวณทางเข้ามีวงเวียนทำเป็นรูปเทวรูปในวัฒนธรรมขอมจำลองจนถึงทางเข้าได้จำลองรูปแบบของปราสาทขอมและสะพานทอดตลอดพร้อมเสียงหวูดรถไฟเมื่อเข้าถึงเมืองศรีสะเกษ ดังกล่าวแสดงถึงบริเวณประตูทางเข้าหลักของอาคารที่ทางเทศบาลเมืองศรีสะเกษยังคงต้องการเก็บรักษาร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ความสำเร็จส่วนหนึ่งไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นภายในอาคารบริเวณสองชั้นแรกพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ห้องฉายภาพยนตร์ มีการใช้เทคโนโลยีแบบใหม่สำหรับการบรรยายและจัดนิทรรศการ รวมถึงมีห้องน้ำและเครื่องสุขภัณฑ์ที่สะอาดและทันสมัย

นอกจากขนาดและรูปแบบของอาคารแล้ว ภายในอาคารที่ทันสมัยมีการจัดนิทรรศการทั้งหมด 3 ห้อง คือ แบ่งเป็นชั้น 1 2 ห้อง และชั้น 2 1 ห้อง คือ 1) ห้องศรีสะเกษยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงยุคอารยธรรมขอม ห้อง 2) ศรีสะเกษสมัยรัตนโกสินทร์ตามลำดับเส้นเวลา และห้องบุคคลสำคัญที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดศรีสะเกษจนถึงปัจจุบัน รวมถึงประวัติศาสตร์วีรบุรุษผู้กล้าหาญ เช่น พระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน (ตากะจะ) เป็นการบอกเล่าถึงพัฒนาการความยิ่งใหญ่ของเมืองศรีสะเกษ โดยทางพิพิธภัณฑ์ได้กำหนดเป้าหมายส่วนหนึ่งได้ว่า “จะทำให้ผู้คนเห็นคุณค่าในงานศิลปะมากขึ้นและสร้างรากฐานให้กับการปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่นและเป็นตัวอย่างสำคัญในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์” (เทศบาลเมืองศรีสะเกษ, 2565: 1)

3. นิทรรศการ “ศรีสะเกษโบราณ” กับ “สาระสำคัญ” ที่สื่อถึง “ศรีสะเกษปัจจุบัน”

นิทรรศการ “ศรีสะเกษยุคโบราณ” ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักของบทความนี้ถูกจัดแสดงเต็มพื้นที่ชั้นล่างสุดของอาคารพิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นรากฐานก่อนที่จะเชื่อมโยงไปสู่อาคารด้านบน คือ ศรีสะเกษในปัจจุบันโดยสามารถมองผ่านกระจกได้รอบทิศถึง 360 องศา ซึ่งในส่วนของศรีสะเกษยุคโบราณในบริเวณชั้น 1 และชั้น 2 นั้น มีรูปแบบการจัดแสดงที่ทันสมัย นำเอาวัฒนธรรมและเรื่องราวความหลากหลายของชาติพันธุ์มาจัดแสดง เมื่อพิจารณาเนื้อหา รูปแบบ คำบรรยายที่นำเสนอจะพบว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้พยายามแสดงอัตลักษณ์ตามวิถีท้องถิ่นอีสานใต้ ภาพของศรีสะเกษที่ปรากฏจากนิทรรศการจึงเป็นศรีสะเกษที่ยิ่งใหญ่ เป็นความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมไว้ สรุปลเป็นวาทกรรมที่พิพิธภัณฑ์ที่ต้องการสื่อถึงผู้เข้าชมได้ว่า “ศรีสะเกษแม้จะเคยเป็นเขตเขมรป่าดง แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของแองอารยธรรมอีสานที่ยิ่งใหญ่ สืบสานต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจากผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์” โดยสาระทั้งหมดถูกบอกเล่าผ่านองค์ประกอบสำคัญของนิทรรศการแต่ละส่วน คือ

3.1 โครงเรื่องและการนำเสนอ

- 1) โมเดลจำลองหอคอยภาพรวมของอาคาร
- 2) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงตำแหน่งที่ตั้งของโบราณวัตถุสถานในอาณาบริเวณบ้านเมืองศรีสะเกษ
- 3) ภาพเก่าเล่าเรื่องภาพถ่ายร่องรอยของปราสาทสระกำแพงใหญ่
- 4) ภาพเก่าเล่าเรื่องวงเวียนแม่ศรีสะเกษในอดีต เป็นการบันทึกเรื่องราวของสังคมที่สะท้อนในภาพถ่ายเหล่านั้น
- 5) ภาพวาดและภาพถ่ายที่แสดงถึงพระมหากษัตริย์ในรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวงที่มีต่อเมืองศรีสะเกษ และภาพเก่าเล่าเรื่องขบวนเสด็จของรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวงเสด็จประพาสเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นภาพที่สะท้อนการนำเอาผู้คนและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสัมพันธ์กัน ภาพปรากฏของความเป็นพหุวัฒนธรรมแสดงให้เห็นผ่านอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์เมือง ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์และศาสนาที่ดำรงอยู่ร่วมกันสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยภาพยืนเด่นชัดปรากฏบนถนนหนทางบางสายที่มีศาสนสถานต่างศาสนาเรียงรายถัดๆ กันไป จนได้ชื่อว่าเป็นถนนแห่งความกลมกลืน
- 6) ภาพและข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญที่สัมพันธ์กับการสร้างบ้านแปงเมืองศรีสะเกษ ได้แก่ พระนางศรีสะเกศ วัดมหาพุทธาราม (วัดหลวงพ้อโต) และศาลหลักเมืองศรีสะเกษ
- 7) ห้องจัดแสดงข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดศรีสะเกษ คำขวัญ ตราประจำจังหวัด ดอกไม้ ต้นไม้สีประจำจังหวัด แผนที่ชุมชนโบราณ ภาพเก่าเล่าเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองศรีสะเกษ เช่น ภาพการแต่งตั้งพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนโดยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ภาพสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จเยือนปราสาทเขาพระวิหารเมื่อ พ.ศ.2472 (ขณะนั้นขึ้นกับจังหวัดศรีสะเกษ) ภาพถ่ายปราสาทตำหนักไทร ภายในจัดแสดงหลุมขุดค้นโครงกระดูกมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ค้นพบที่วัดบ้านปราสาท อำเภอบัวลาย รวมถึงจำลองภายในห้องจัดแสดงที่เสมือนหนึ่งเดินเข้ามาภายในปราสาทขอมมีลูกมะหวด ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบแบบสถาปัตยกรรมขอมโบราณ และลายเส้นปราสาทขอมที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ และกลางห้องจำลองปราสาทสระกำแพงใหญ่และอาณาบริเวณโดยรอบ เนื่องจากการนำเสนอภูมิศาสตร์ที่ไม่มีของจริงให้สัมผัส จึงต้องสร้างสภาพจำลองขึ้น
- 8) ภาพเก่าเล่าเรื่องในอดีตและปัจจุบันของพระอุโบสถ ชุมประตู่เก่าของวัดหลวงสุมงคลารามและภาพการรับเสด็จรัชกาลที่ 9 ริมถนนและภายในโรงเรียนสตรีสิริเกศ
- 9) บริเวณเสาลิพัทธ์ที่เป็นแกนกลางที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาและภาพการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ.2498
- 10) ห้องพัฒนาการจากเมืองดงลำดวน สู่มืองขุขันธ์ และศรีสะเกษในสมัยรัตนโกสินทร์
- 11) ชั้น 2 เริ่มให้ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองศรีสะเกษในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเริ่มจากชั้นบันไดทางขึ้นที่เป็นภาพมุมสูงของเกาะกลางน้ำ ภาพถ่ายเก่าและภาพปัจจุบันของตึกขุนอำไพพาณิชย์ ภาพสถานีตำรวจ ตลาดชุมประตู่เมือง บรรยากาศตัวเมืองในอดีต เป็นต้น ภาพโครงการและประวัติศาสตร์ของหอศรีลำดวนแห่งนี้เรียกได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งนี้อีกต่อหนึ่ง และภาพพร้อมผลงานโดยสังเขป

ของบุคคลสำคัญที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดศรีสะเกษ เช่น นายทิวา รุ่งแก้ว นายศรีวรรณ เกียรติสุรนนท์ นายวิทยา วิรารัตน์ นายวิชัย สุริยฤทธิ์ นายบุญชง วิสมหมาย ยิ่งยง ยอดบัวงาม นกน้อย อุไรพร และเสถียร สุภากุล เป็นต้น แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวของท้องถิ่นและชาติ และผสมผสานเรื่องราวของสังคม และวัฒนธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งหลุดพ้นจากรายการของประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองที่มีอย่างเข้มข้นในช่วงก่อนหน้านี้

12) ภาพวาดบนสีเฒ่าบริเวณผนังอาคารชั้นสองที่สื่อถึงประวัติศาสตร์การอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บอรรถความรู้เกี่ยวกับผ้าเบญจศรี

13) ผนังบริเวณลิฟท์และบันไดทางขึ้นชั้น 2 ชั้น 3 เป็นบอร์ดให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญและบุคคลสำคัญที่สร้างชื่อเสียงให้จังหวัดศรีสะเกษ

14) ศรีสะเกษในปัจจุบันโดยมองผ่านภาพจริงได้ 360 องศา เป็นการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ที่ขยายออกนอกกำแพง ตามนิยามของพิพิธภัณฑ์โดย ICOM ในปัจจุบันที่ได้ขยายขอบเขตไปยังพิพิธภัณฑ์นอกอาคารไปยังการจัดแสดงส่วนที่ไม่ใช่วัตถุและจับต้องไม่ได้และสามารถมองเห็นได้ในระยะไกลและมองมุมสูงได้

15) ส่วนอื่นๆ เช่น หอภาพยนตร์และห้องสืบค้นข้อมูลออนไลน์

ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาในห้องนิทรรศการแต่ละห้อง พิพิธภัณฑ์เริ่มต้นด้วยภาพแผนที่ศรีสะเกษขนาดใหญ่ที่อยู่บริเวณด้านหน้าห้องนิทรรศการห้องแรก พร้อมกับข้อความสั้นๆ ที่สื่อให้ผู้เข้าชมตระหนักถึงความเก่าแก่และพัฒนาการที่ยาวไกลของศรีสะเกษว่า “นับแต่โบราณกาลสืบเนื่องมา บรรพชนของเราได้สืบเชื้อสายดำรงอาศัย และตราตรำรำเคຼືอยู่ยบผืนอาณาบริเวณเขตเขมรป่าดงอันแสนกว้างใหญ่แห่งนี้”

นอกจากนี้ยังมีป้ายอธิบายที่ด้านหน้าตรงประตูทางเข้าซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะเข้าสู่ห้องนิทรรศการอธิบายการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นภาพรวมทั้งหมดของนิทรรศการว่าจัดแบ่งเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคขอม เรื่องอำนาจในห้อง 1 และยุคกรุงศรีอยุธยา ยุคธนบุรี และยุคต้นรัตนโกสินทร์ และยุคร่วมสมัยในห้องที่ 2 และ 3 ซึ่งเป็นรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ ถือได้ว่าเป็นการสร้างความกลมกลืนภายใต้ความแตกต่าง โดยให้ความสำคัญกับเรื่องความเป็นท้องถิ่น ความก้าวหน้า พัฒนาการ ศาสนา เรื่องเล่าปกรณัม ประเพณี พิธีกรรม ตัวตนและความเป็นอื่น รวมถึงความเป็นเมืองกับวัฒนธรรมสมัยนิยม อันเชื่อมโยงความหลากหลายเหล่านั้นไว้ภายในพิพิธภัณฑ์ มีภาพสตรีทอาร์ตบนหอคอยที่เป็นของดีศรีสะเกษบริเวณผนัง คือ รถไฟทอดตลอด มออีแดง กุบริ เป็นผลงานศิลปะในพื้นที่ทางสัญลักษณ์ อันหมายถึงพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ที่มีได้สื่อความหมายถึงความงามในทางสุนทรียะเท่านั้น หากแต่ยังสื่อความหมายถึงการเป็นผลผลิตของท้องถิ่น และนำสมบัติของท้องถิ่นที่ก่อร่างสร้างขึ้นมาจากความสามารถของศิลปินในจังหวัด การจัดแสดงดังกล่าวจึงมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความนิยมในท้องถิ่นของผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้นๆ ได้ ดังนั้นจึงถือเป็นหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์สิ่งที่ดีถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพตัวแทนของสังคมละมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างจินตนาการความเป็นท้องถิ่น ด้วยการสร้างความรู้ถึงการมีอัตลักษณ์ร่วมกันของคนในสังคม

ฉากเริ่มต้นและฉากสุดท้ายของนิทรรศการ

เมื่ออธิบายกรอบและประเด็นที่จะนำเสนอในนิทรรศการแล้ว เรื่องราวของศรีสะเกษที่ห้อง “ยุคก่อนประวัติศาสตร์” จึงเปิดฉากขึ้นด้วยเรื่องราวของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีการทำหลุมขุดค้นจำลอง ประกอบภาพโบราณวัตถุที่ค้นพบ แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของมนุษย์กลุ่มแรกในแผ่นดินอาณาบริเวณบ้านเมืองศรีสะเกษที่มีความยิ่งใหญ่ไม่แพ้บ้านเชียงหรือผาแต้มหรือที่สี่คิ้ว โดยเฉพาะป้ายคำอธิบายแผ่นแรกในห้องนี้ซึ่งเป็นหลักฐานที่ยืนยันความเก่าแก่และความสำคัญของมนุษย์กลุ่มแรกบนแผ่นดินศรีสะเกษกับวิวัฒนาการของมนุษย์ด้วยข้อความว่า “จังหวัดศรีสะเกษเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของแองอารยธรรมโคราซ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าบริเวณดังกล่าวเคยมีมนุษย์เคลื่อนย้ายเข้ามาพักพิงและตั้งหลักแหล่งตั้งแต่มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์หรือตั้งแต่ยุคหิน (Neolithic Period) เป็นต้นมา ซึ่งอาจมีอายุประมาณ 4,500-3,500 ปีมาแล้ว ทั้งนี้เพราะมีการพบร่องรอยของแหล่งอารยธรรมโบราณในหลายพื้นที่ของอาณาบริเวณบ้านเมืองศรีสะเกษ และพื้นที่ใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก อาทิ ภาพเขียนสีศิลปะถ้ำที่เขาจันทร์งาม อำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ภาพเขียนสีที่ผาแต้ม (เขาสยาม) และภูพานใน อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี แหล่งโบราณคดีเมืองคงโคก อำเภอรามัน นอกจากนี้ยังมีการขุดพบโครงกระดูก เครื่องประดับ เครื่องปั้นดินเผา และเครื่องใช้ไม้สอยอื่นๆ ของคนโบราณที่มีอายุไล่เลี่ยกับอารยธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เช่น ที่บริเวณวัดปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอบัวลาย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น” ในขณะเดียวกัน บริเวณผนังห้องได้จัดแสดงภาพโบราณวัตถุที่ถูกค้นพบในหลุมขุดค้นตั้งแต่ยุคหินเก่าตอนกลางและยุคหินเก่าตอนปลาย สะท้อนความยาวนานของมนุษย์ที่อยู่อาศัยมาอย่างต่อเนื่องบนแผ่นดินศรีสะเกษ

การโหมโรงประวัติศาสตร์ด้วยยุคก่อนประวัติศาสตร์ช่วงสุดท้ายจบลงด้วยเรื่องของมนุษย์ยุคหินใหม่ โดยประเด็นที่พิพิธภัณฑ์แสดงให้เห็น คือ การเริ่มตั้งถิ่นฐานร่วมกันของกลุ่มสายเลือดเดียวกัน การทำเกษตรกรรม และการเลี้ยงสัตว์ และชี้ให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้เป็นแหล่งกำเนิดเกษตรกรรมที่สำคัญ และภาพสังคมที่พัฒนาไปสู่การมีชนชั้น มีการปกครอง และมีพิธีกรรมที่ชัดเจนด้วยการแสดงให้เห็นถึงการก่อตัวของรัฐ เบื้องต้นที่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน มีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน และการต่อสูระหว่างชุมชนสืบเนื่องถึงอารยธรรมขอม เห็นจากหลักฐานที่เป็นภาพปราสาทหินจำนวนมากภายในห้อง ซึ่งเป็นการเน้นย้ำเรื่องราวเกี่ยวกับ “แดนปราสาทขอม” ที่แท้จริง ดังข้อความในนิทรรศการที่ว่า “ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5-11 ดินแดนแถบนี้เคยตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของมหาอาณาจักรพนมหรือที่จีนเรียกว่าอาณาจักรฟูนาน (Funan) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่แถบกลุ่มแม่น้ำโขงตอนใต้และอาณาจักรเขมรโบราณ ซึ่งจีนเรียกว่าจีนละ (Chenla) มีราชธานีอยู่ที่เมืองพระนครหลวงหรือนครธม ซึ่งรุ่งเรืองอยู่ในช่วงพุทธศักราช 1093-1862 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (มหाराของค์สุดท้ายของอาณาจักรเขมรโบราณ) ได้แผ่อำนาจขึ้นไปถึงจรดแผ่นดินจีนด้านตะวันตกจรดฝั่งมหาสมุทรอินเดีย ทิศใต้จดเขตแดนอาณาจักรศรีวิชัยที่เมืองไชยา ทิศตะวันออกได้ดินแดนอาราจักรจามปาไว้ในอำนาจ หลังจากอาณาจักรดังกล่าวได้ล่มสลายและเสื่อมอำนาจลง ดินแดนบริเวณภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบันได้ตกมาอยู่ใต้อำนาจการปกครองของอาณาจักรล้านช้างและอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต ซึ่งมีนครหลวงพระบางและเวียงจันทน์เป็นศูนย์กลาง จากนั้นจึงได้ถูกผนวกเข้าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรสยามหรือประเทศไทยตั้งแต่ยุคกรุงศรีอยุธยา ธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ดังที่

ปรากฏในปัจจุบัน” และให้ภาพเกี่ยวกับข้อมูลโดยสังเขปของจังหวัดศรีสะเกษด้วย รวมถึงร่องรอยอารยธรรมขอมดังกล่าวยังถูกเน้นย้ำผ่านภาพถ่ายที่ชนชั้นนำสยามเดินทางมาตรวจราชการและมาเยือนด้วย เช่น ปราสาทพระวิหาร ปราสาทตำหนักไทร และร่องรอยทับหลังที่ตกหล่นของปราสาทสระกำแพงใหญ่ ที่ถือเป็นความพยายามที่จะให้ภาพถ่ายไหลเวียนในสังคม เนื่องจากการศึกษาภาพถ่าย คือ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพราะเมื่อเห็นภาพแล้วสามารถไปค้นหนังสือที่หลังได้

หลังจากปูพื้นฐานให้เข้าใจจุดเริ่มต้นของมนุษย์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และจบลงด้วยการก่อตัวของรัฐสมัยแรกแล้วนั้น นิทรรศการได้ส่งต่อเรื่องราวไปยังห้องต่อไปอีก 2 ห้อง รวมถึงที่อยู่บริเวณห้องโถงด้วย ซึ่งทุกห้องมีโครงสร้างการนำเสนอและการดำเนินเรื่องอยู่ในกรอบสำคัญ 4 ประเด็นที่พิพิธภัณฑ์ระบุไว้ตั้งแต่ต้น คือ พัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงความสัมพันธ์กับดินแดนใกล้เคียง โดยนิทรรศการได้อธิบายและวางพื้นฐานให้เห็นว่าวัฒนธรรมสำคัญของศรีสะเกษในปัจจุบันเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์โดยมีพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายจนเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์โดยเฉพาะยุคเขมรก่อนเมืองพระนครและเขมรสมัยเมืองพระนครที่ปรากฏร่องรอยของปราสาทขอมจำนวนมาก และสัมพันธ์กับตำนานพระนางศรีสะเกศ และพระนาคปรกศิลา

สำหรับฉากสุดท้ายของ “ศรีสะเกษยุคโบราณ” จบลงที่ห้องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองศรีสะเกษสมัยรัตนโกสินทร์ โดยนำเสนอในรูปแบบของสารัตถะสำคัญบนเส้นเวลาที่สืบเนื่องกันตั้งแต่ยุคเมืองศรีนครลำดวน เมืองขุขันธ์ จนถึงเมืองศรีสะเกษ และมีโต๊ะหมู่บูชาที่ประดิษฐานธงชาติ พระพุทธรูปและพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สัมพันธ์กับศูนย์อำนาจการปกครองที่กรุงเทพฯ โดยมีข้อความบรรยายว่า “การเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในพื้นที่ภาคอีสานและเมืองศรีสะเกษของทั้งสองพระองค์ในครั้งนี้นับว่าเป็นเหตุการณ์หนึ่งที่พลิกคว่ำแผ่นดิน ด้วยว่าไม่เคยมีกษัตริย์พระองค์ใดเสด็จฯ ในพื้นที่ภาคอีสานในครั้งนั้นได้ก่อให้เกิดความรัก ศรัทธา และหลายครอบครัวล้มตายเป็นอัมพาตค้าขายจนมีฐานะได้ นับตั้งต้นเมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จฯ ด้วยว่าพสกนิกรทั้งที่อยู่ใกล้ไกลต่างเดินทางมารอรับเสด็จฯ กันอย่างเนืองแน่น ข้าวปลาอาหารที่มีคนทำขาย มีเท่าไรก็ขายหมด” ซึ่งเรื่องราวจากส่วนกลางล้วนมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับหลวงพ่อดโตเมืองศรีสะเกษทั้ง 3 องค์ รวมถึงพระแก้วนิรมิตที่ขุขันธ์ด้วย เป็นต้น

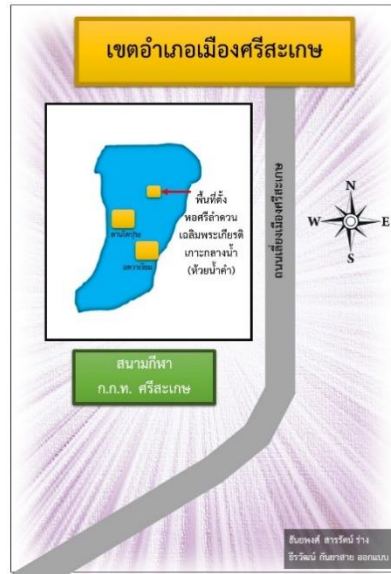
ส่วนฉากปิดที่แท้จริงของ “ศรีสะเกษยุคโบราณที่สืบเนื่องถึงปัจจุบัน” จบลงที่ห้องบุคคลสำคัญ ประวัติการสร้างพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ เรื่องราวของพิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์บทบาทของคนจีนในท้องถิ่นสมัยรัชกาลที่ 6-7 การเสด็จประพาสเมืองศรีสะเกษในสมัยรัชกาลที่ 9 เป็นต้น ลักษณะของชนเผ่า 4 เผ่า ดังคำกล่าวที่ว่า “เมืองศรีสะเกษหรือจังหวัดศรีสะเกษได้เข้าสู่ยุคใหม่หรือยุคปัจจุบัน หลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ.2475 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลในปี พ.ศ.2481 รัฐบาลพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชิตตะสังขะ) ได้ตราพระราชกฤษฎีกาที่ว่าด้วยการเปลี่ยนนามจังหวัดและอำเภอบางแห่งในพุทธศักราช 2481 โดยมีสาระสำคัญ คือ ให้เปลี่ยนชื่อจังหวัดขุขันธ์เป็นจังหวัดศรีสะเกษ” จากนั้นศรีสะเกษร่วมสมัยในปัจจุบันจะปรากฏผ่านกระจกแก้วในชั้นที่ 16 ที่มี

ภาพสตรีทอาร์ตที่สะท้อนภาพลักษณ์ของหอชมเมือง รถไฟออกตลอด ผามออีแดง กุปรี ซึ่งเป็นเรื่องเชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวปัจจุบันในแผนที่ที่สามารถเชื่อมโยงไปยังสถานที่จริงได้

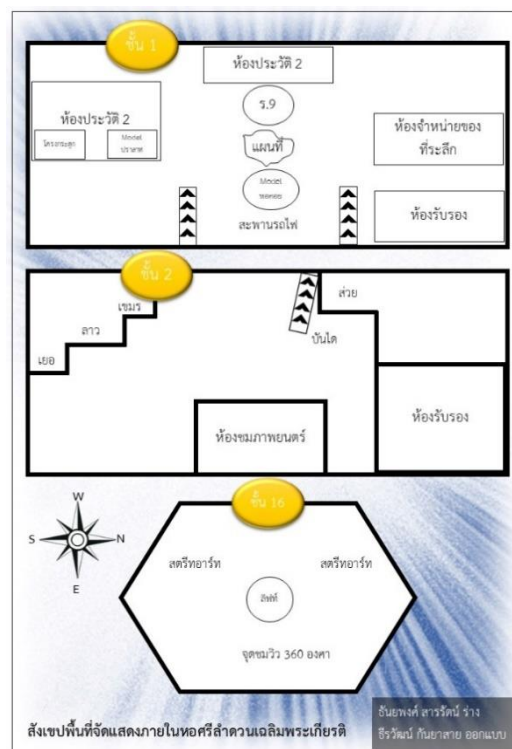
เมื่อพิจารณาสาระจากโครงเรื่องทั้งหมดประกอบกัน จะเห็นภาพพัฒนาการของเมืองศรีสะเกษทั้งในรูปแบบของรัฐ เมือง หน่วยการเมือง วิถีชีวิต เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรม ข้อมูลจาก “โครงเรื่องและหัวข้อสำคัญในนิทรรศการ” ด้านบนจะพบว่าพิพิธภัณฑสถานได้อธิบายและวางพื้นฐานให้เห็นว่า วัฒนธรรมของศรีสะเกษในปัจจุบันเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ ยุคเขมรเรืองอำนาจ จนเกิดยุคของพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน จนถึงบุคคลร่วมสมัย สิ่งต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงปัญญาและฝีมือของมนุษย์ที่ได้ก่อกำเนิดหัตถ์จรรยแห่งวัฒนธรรมในหลายด้านที่เป็นปัจจัยพื้นฐานส่งผลให้อารยธรรมศรีสะเกษเจริญงอกงามและดำรงอยู่มาได้อย่างยืนยาวจนถึงปัจจุบัน และสัมพันธ์กับอัตชีวประวัติของบุคคลที่เปรียบเสมือนกับอนุสรณ์สถานแต่ผู้สร้างชื่อเสียง เช่น นกน้อย อุไรพร เสถียร ทำมือ ยิ่งยง ยอดบัวงาม ที่ได้รับการจดจำถึงคุณูปการของเขา คือดนตรีและความบันเทิงศรีสะเกษ ซึ่งดึงดูดคนจากหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งความสำเร็จของอนุสรณ์ตากะจะจะนำมาสู่ความพยายามสร้างอนุสรณ์สถานที่อุทิศให้กับคนอื่นๆ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลสำคัญในเหตุการณ์หรือไม่ เพราะบุคคลเหล่านั้นสัมพันธ์กับการสร้างความเป็นศรีสะเกษและสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ศรีสะเกษ

ภาพที่ 1-4 พิพิธภัณฑสถานหอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติ
ที่มา: ผู้เขียน

ภาพที่ 5 ที่ตั้งของพิพิธภัณฑ
ที่มา: ผู้เขียน

ภาพที่ 5 สิ่งขบพื้นที่จัดแสดงภายในหอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติ
ที่มา: ผู้เขียน

3.2 เหตุการณ์และผู้คนจากประวัติศาสตร์สู่ภาพในนิทรรศการ

1) เหตุการณ์

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่านิทรรศการ “ศรีสะเกษยุคโบราณ” กำหนดกรอบการนำเสนอไว้อย่างชัดเจนว่าจะนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นเรียงตามลำดับยุคสมัยทางประวัติศาสตร์โดยให้ความสำคัญกับ 4 ประเด็น ประกอบด้วยพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม และความสัมพันธ์กับดินแดนใกล้เคียง จากกรอบที่กำหนดไว้ให้เป็นแนวทางการนำเสนอเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในนิทรรศการส่วนใหญ่จะเป็นไปในทางที่ดีและสวยงาม เช่น การสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม หรือความรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ ผลงานวัฒนธรรมของชนเผ่า และความรุ่งเรืองทางศาสนา เป็นต้น ทั้งนี้ เรื่องราวในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษบางส่วนเต็มไปด้วยการต่อสู้ เช่น สงครามในยุคอาณาจักรขอมหรือกรณีกบฏท้าวบุญจันทร์ แต่ภาพสงครามหรือการต่อสู้ดังกล่าวไม่ค่อยปรากฏมากนักในนิทรรศการ คำอธิบายที่ปรากฏมักจะกล่าวอย่างสั้นๆ ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสงครามและการต่อสู้โดยเน้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนในยุคอารยธรรมขอมจะกล่าวถึงแต่เพียงความเจริญของอารยธรรมเท่านั้น ทั้งนี้เรื่องราวของท้าวบุญจันทร์ในบทนิทรรศการได้บรรยายแต่เพียงว่า “เมืองขุขันธ์มีเจ้าเมืองปกครองติดต่อกันมาอีก 5 คน จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2443 ท้าวบุญจันทร์ซึ่งเป็นน้องชายของพระยาขุขันธ์ภักดี (ปัญญา) ไม่พอใจที่ไม่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งราชการ และได้ขอสุมกำลังก่อกบฏขึ้นเรียกว่ากบฏผีบุญท้าวบุญจันทร์ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ฯ ข้าหลวงต่างพระเนตรพระกรรณต้องส่งกองทหารจากอุบลราชธานีและนครราชสีมาเข้ามาปราบ จึงสามารถจับและสำเร็จโทษท้าวบุญจันทร์ได้” นอกจากสงครามภายในแล้วยังมีสงครามระหว่างดินแดนใกล้เคียง ดังข้อความที่ว่า “พระยาไกรสรสงคราม (บุญจันทร์) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองขุขันธ์นานถึง 42 ปี ได้ถึงแก่อนิจกรรมในปี พ.ศ.2369 เนื่องจากถูกเจ้าราชบุตร (โย) ไอร์สเจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองจำปาศักดิ์ประหารชีวิตพร้อมด้วยกรมการเมืองอีก 2 คน คือ พระภักดีภูธรสงคราม (มานะ) และพระแก้วมนตรี (เทศ) ที่ค่ายทหารลาวที่บ้านสัมปอญ แขวงเมืองศรีสะเกษ ระหว่างสงครามกบฏเจ้าอนุวงศ์ หลังจากที่ได้นำกองทหารเมืองขุขันธ์ออกต่อสู้ขัดขวางกองทัพจำปาศักดิ์ แต่ต้องพ่ายแพ้และถูกจับกุมไปประหารชีวิต จากกรณีดังกล่าวถือเป็นวีรกรรมที่น่าสรรเสริญไม่น้อยไปกว่าคุณหญิงโมหรือท้าวสุรนารีแห่งเมืองนครราชสีมาหรือพญาแลแห่งเมืองชัยภูมิแต่อย่างใด” แสดงถึงบทบาทและความสำคัญของท้องถิ่นที่พยายามสร้างตัวตนเฉพาะเช่นเดียวกับวีรกรรมของบุคคลในท้องถิ่นที่มีตัวตนในประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทยดัง เช่น ท้าวสุรนารีและพญาแล หรือเหตุการณ์ที่เป็นปมปัญหาใหญ่ในปัจจุบันก็ไม่ได้กล่าวถึงเลย เช่น กรณีกบฏคูซอด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของทางเทศบาลเมืองศรีสะเกษนั้นได้อธิบายถึงเหตุผลที่มีภาพของการต่อสู้หรือเรื่องของสงครามไม่มากนักในนิทรรศการว่า “เหตุการณ์ที่จัดแสดงเรื่องของศรีสะเกษโบราณนั้นเป็นประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ซึ่งมีเรื่องราวเกิดขึ้นมากมายที่ไม่สามารถนำมาจัดแสดงได้ทั้งหมด ซึ่งพิพิธภัณฑ์จะนำไปจัดในนิทรรศการชั่วคราวเพิ่มเติมตามเวลาที่เหมาะสมได้ แต่เมื่อพิจารณาจากหัวเรื่องนิทรรศการชั่วคราวอื่นๆ ที่พิพิธภัณฑ์จัดแสดงก็ยังคงเน้นในด้านของศิลปวัฒนธรรมเช่นกัน

2) ผู้คน

ด้านผู้คนจากประวัติศาสตร์ในยุคต่างๆ นิทรรศการจะให้ความสำคัญในการแสดงภาพกลุ่มคนได้อย่างทั่วถึงโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

2.1) พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และประชาชนชาวศรีสะเกษ

ในบริบทของประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอดีต พระมหากษัตริย์ จะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด มีบทบาททั้งทางด้านการเมืองการปกครอง และโดยเฉพาะบทบาทในการต่อสู้ ทำสงคราม แต่ในนิทรรศการ จะไม่มีภาพของกษัตริย์ผู้เป็นวีรบุรุษที่มีบุญญาธิการ มีอำนาจเหนือมนุษย์ ภาพและเรื่องราวของผู้นำที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์จะสอดคล้องกับประเด็นที่ตั้งไว้ คือ พระราชกรณียกิจที่มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม และความสัมพันธ์กับท้องถิ่นใกล้เคียง วิธีการนำเสนอเรื่องราวของสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่เสด็จประพาสเมืองศรีสะเกษใน พ.ศ.2498 ที่ช่วยสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พสกนิกรชาวจังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างมาก และพระราชทานพรที่ว่า “ตั้งแต่นี้ต่อไปขอให้ความแค้นแค้นจัญญสูญสลายจากไปจนหมดสิ้น” ซึ่งชาวศรีสะเกษในอดีตเชื่อว่าตนเองหลุดพ้นจากความยากจนหลายเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจังหวัดหนึ่งของอีสานใต้ในปัจจุบัน โดยมีภาพวาดของพระองค์ขนาดใหญ่ปรากฏเห็นชัดบริเวณทางเข้า และเรื่องของพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนที่มีภาพปรากฏอยู่ข้างดังกล่าว แสดงถึงบทบาทของบุคคลที่มีบทบาทในการสถาปนาเมืองศรีสะเกษด้วยเช่นกัน

แม้ว่าเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และเจ้าผู้ปกครองเมือง จะมีบทบาทและเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์สมัยโบราณสืบเนื่องถึงสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าภาพในพิพิธภัณฑ์จะเป็นเรื่องราวของชนชั้นสูงหรือผู้ปกครองเท่านั้น การที่พิพิธภัณฑ์กำหนดประเด็นทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเป็นหัวเรื่องสำคัญในการนำเสนอ จึงทำให้ภาพของประชาชนทั่วไปจึงปรากฏให้เห็นในนิทรรศการที่จัดแสดงด้วย แม้ว่าจะเป็นการแสดงผ่านสิ่งของที่ไม่มีคำบรรยายโดยตรง โดยเฉพาะในหัวเรื่อง “เศรษฐกิจและชีวิตประจำวัน” หรือ “ชีวิตประจำวัน” แสดงให้เห็นถึงฐานะและอาชีพของบุคคลต่างๆ ในสังคมอีกด้วย เช่น ภาพถ่ายกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่สัมพันธ์กับขุนอาโพนาศิขย์ โดยอยู่ท่ามกลางกลุ่มคนที่สัมพันธ์กับการค้า และภาพวาดชาวนาทำนาข้างปราสาทสระกำแพงใหญ่ แสดงถึงเรื่องการเกษตรกรรมซึ่งเป็นชีวิตประจำวันของคนสมันนั้น

2.2) กลุ่มชาติพันธุ์

จากโครงเรื่องและการดำเนินเรื่องระบุไว้ว่าเน้นศึกษาความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ และพัฒนาการของเมืองศรีสะเกษที่ประกอบด้วยคนหลายเผ่าพันธุ์ ดังนั้นเรื่องราววัฒนธรรมชาติพันธุ์ถูกนำมาจัดแสดงในเกือบทุกห้องนิทรรศการในรูปแบบของภาพเขียน ภาพถ่าย ภายใต้หัวเรื่อง “วัฒนธรรมชาติพันธุ์” จัดแสดงโบราณวัตถุต่างๆ ที่สร้างขึ้นจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ พร้อมกับให้ข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ใดมีชาติพันธุ์ใดอาศัยอยู่ โดยปรากฏข้อความว่า “จังหวัดศรีสะเกษ มีลักษณะโครงสร้างประชากรที่ไม่ซับซ้อนนัก วัฒนธรรมที่หลากหลายล้วนสร้างศรีสะเกษให้มีความ “หลากหลายวัฒนธรรม เลิศล้ำสามัคคี” โดยมีการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็น 6 กลุ่ม คือ ชาวไทยเชื้อสายกูย (ส่วย เยอ) ชาวไทยเชื้อสายเขมร ชาวไทยเชื้อสายไทย-ลาว ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายอินเดีย-ปากีสถาน และชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างหลากหลายก่อให้เกิดการพัฒนาจังหวัดในบริบทของท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างหลากหลายชาติพันธุ์

ซึ่งการนำเสนอด้วยรูปแบบดังกล่าวน่าจะเป็นวิธีการเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเพื่อแต่งเติมความเป็นเอกภาพของท้องถิ่น ซึ่งชาติพันธุ์ดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นศรีสะเกษ กลุ่มคนเหล่านี้ต้องมารวมตัวกันจึงจะทำให้กลายเป็นจังหวัดศรีสะเกษที่สมบูรณ์ (สง่า ขาววงศ์, 2565, สัมภาษณ์)

2.3) ต่างชาติและเพื่อนบ้าน

ส่วนใหญ่จะเป็นความสัมพันธ์กับต่างชาติและเพื่อนบ้าน เช่น ราชอาณาจักรกัมพูชาในอดีตผ่านร่องรอยของอารยธรรม เช่น ปราสาทหิน และโบราณวัตถุสถานต่างๆ ความสัมพันธ์กับจีนและเวียดนามผ่านกลุ่มคนและอิทธิพลจากต่างประเทศในสถาปัตยกรรมบ้านขุนอำไพพาณิชย์ รวมถึงตัวอาคารพิพิธภัณฑสถานและหอคอยเมืองศรีสะเกษเอง มีลักษณะของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมศิลปะร่วมสมัย (ไทย-เขมรโบราณ) และพื้นที่บนหอคอยชั้น 16 ที่มีแผนที่เกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น แผนที่ระบุทิศใต้ของจังหวัดที่สัมพันธ์กับปราสาทพระวิหารและนครวัดนครธมของราชอาณาจักรกัมพูชา และสัมพันธ์กับบรรพชนดั้งเดิมของชาวศรีสะเกษ คือ ชาวส่วยที่ตั้งหลักแหล่งอยู่แถบสองฝั่งแม่น้ำโขงและแถบภูเขาตงเร็ก ก่อนที่จะอพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานยังอาณาบริเวณบ้านเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน ทิศตะวันออกติดปราสาทวัดพูจำปาศักดิ์ เป็นต้น

การจัดนิทรรศการที่มีประเด็นที่แสดงให้เห็นให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับชาติต่างๆ เป็นแนวคิดหนึ่งในการจัดนิทรรศการด้วยประเด็นที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับชาติต่างๆ เป็นแนวคิดหนึ่งในการจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานใหม่ที่เน้นการศึกษาที่เปิดกว้าง ไม่จำกัดการศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงนั้นน่าจะมีจุดมุ่งหมายเพิ่มเข้ามาในเรื่องของการสร้างการยอมรับเข้ามาแทนที่ว่าศรีสะเกษเคยเป็นจังหวัดที่ยากจนที่สุดในประเทศไทย และต้องการพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าศรีสะเกษเป็นหนึ่งในพื้นที่ของอีสานใต้ เป็นท้องถิ่นที่มีอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจนเป็นที่ยอมรับและมีการติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และการค้าข้ามช่องเขามาตั้งแต่สมัยโบราณ

3.3 สิ่งของที่จัดแสดงและคำบรรยาย

พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้มีการกิจสำคัญไม่ต่างจากพิพิธภัณฑสถานอื่นๆ ทั่วไป คือ การเก็บรวบรวม ดูแลรักษาและจัดแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุของท้องถิ่นและชาติ แต่การจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้มีจุดเด่นที่น่าสนใจคือ

1) จำนวนและความหลากหลายของวัตถุที่จัดแสดง

พิพิธภัณฑสถานมีศิลปวัตถุในรูปแบบของป้ายให้ความรู้ ภาพเก่าเล่าเรื่อง โมเดลจำลองภาพเขียนเล่าเรื่องราวและภาพจริงในมุมมอง 360 องศา ซึ่งสื่อการเรียนรู้แต่ละประเภทที่สะสมในสถานที่แห่งนี้ล้วนแต่มีคุณค่าสะท้อนให้เห็นถึงความเก่าแก่ และพัฒนาการที่ยาวไกลของจังหวัดศรีสะเกษจากอดีตถึงปัจจุบัน

2) คุณค่าและความสมบูรณ์

พิพิธภัณฑสถานสามารถเลือกสิ่งของมาจัดแสดงได้อย่างมีคุณค่าและสอดคล้องกับหัวเรื่องที่กำหนด สิ่งของที่นำมาจัดแสดงไม่เพียงแต่จะแสดงให้เห็นถึงความสวยงามสมบูรณ์ เป็นภาพเก่าและภาพถ่าย และภาพวาดจากสถานที่จริง หลายชิ้นแสดงให้เห็นถึงความหัตถกรรมและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ก้าวหน้าของศรีสะเกษในแต่ละยุคสมัยและการส่งเสริมความเจริญทางปัญญาและเทคโนโลยี เช่น โมเดลปราสาทสระกำแพงใหญ่

3) คำบรรยาย

ลักษณะของคำบรรยายในห้องนิทรรศการเป็นไปในแนวทางที่ให้ความรู้โดยทั่วไป อธิบายเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ เน้นพัฒนาการทางวัฒนธรรม ไม่ได้ปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกรักชาติ ท้องถิ่นอย่างรุนแรง แต่เสริมสร้างความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้น เช่น ข้อความที่ว่า “ปราสาทสระกำแพงใหญ่เป็นศาสนสถานที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดศรีสะเกษและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งในปัจจุบันจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของตราประจำจังหวัด ชุมและภาพที่ชุ่มประตู่ทางเข้าจังหวัดด้านทิศตะวันออก จึงสมควรที่คนศรีสะเกษจะภาคภูมิใจร่วมกัน” รวมถึงข้อความบรรยายประกอบห้องก่อนประวัติศาสตร์ที่พบที่วัดปราสาทที่ว่า “ในอดีตเศษกระเบื้องจำนวนมากเหล่านั้นอาจเป็นของที่หาได้ดาษดื่นทั่วไปไร้คุณค่า จึงถูกฝังกลบอยู่ในดินมากกว่าร้อยปีไร้ผู้ดูแล ถึงแม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นเพียงเศษกระเบื้องเล็กๆ เป็นชิ้นส่วนเครื่องถ้วยที่ไม่สมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันเศษกระเบื้องเหล่านี้ถือได้ว่ามีคุณค่าอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เราได้รู้จักอดีตบรรพบุรุษของเรา ผู้ที่เคยใช้ชีวิตอยู่ในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นสิ่งที่บอกเล่าถึงสภาพสังคม ร่องรอยความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเศษกระเบื้องเล็กๆ เพียงชิ้นเดียวจึงไม่ใช่แค่เศษกระเบื้องอีกต่อไป แต่คือโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าที่ควรแก่การเก็บรักษาให้เป็นสมบัติของชาติสืบต่อไป”

รายละเอียดจากองค์ประกอบหลักของนิทรรศการ ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่องที่ประกอบให้เห็นถึงความ เป็นมาของศรีสะเกษยุคโบราณ การเลือกหยิบเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนเรื่องราวของผู้คน ในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในท้องถิ่น รวมถึงคัดเลือกนำเสนอสิ่งของที่มีคุณค่ามาจัดแสดง แสดงให้เห็น ความเปลี่ยนแปลงที่ผ่านกาลเวลาอันยาวนาน วิธีการนำเสนอดังกล่าวเป็นความพยายามเชื่อมโยงอดีตกับ ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางพิพิธภัณฑ์พยายามที่จะให้ผู้มาชมรับรู้ ไม่ใช่เพียงแค่บนแผ่นดินที่มีมนุษย์ที่ เป็นบรรพชนชาวศรีสะเกษยุคก่อนประวัติศาสตร์เท่านั้นที่อพยพมาจากทางทิศใต้อันเป็นศูนย์กลางของอารย ธรรมขอมเพราะหันศีรษะไปทางทิศใต้ซึ่งเป็นทิศที่อพยพมาจากเขมรเขตต่ำในอดีต และมนุษย์หลากหลาย ชาติพันธุ์เหล่านั้นสามารถสร้างอารยธรรมของตนได้อย่างรวดเร็วและมีพัฒนาการ โดยเฉพาะของศรีสะเกษ ในฐานะ “แอ่งอารยธรรมอีสานใต้ในเขตเขมรป่าดงที่หลากหลายวัฒนธรรมเลิศล้ำสามัคคีที่สืบสานต่อเนื่องอย่าง ยาวนานจากผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์”

4. บทสรุป

หากจะกล่าวถึง “พิพิธภัณฑ์” ซึ่ง “พิพิธ” แปลว่า ต่างๆ กัน ภัณฑ์ แปลว่า สิ่งของเครื่องใช้พิพิธภัณฑ์ จึงหมายถึงสิ่งของต่างๆ หากจะหมายถึงสถานที่จัดเก็บและจัดแสดงต้องเติมคำว่า หอ หรือสถาน เข้าไปด้วย เป็นหอพิพิธภัณฑ์ หรือพิพิธภัณฑสถาน (วรารุณ วัฒนานนท์, 2557: 9) โดยผู้คนส่วนใหญ่มักศึกษา “พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติ” ในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งเป็นสถานที่จัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุล้ำค่าของชาติ หากแต่ว่ายังมี พิพิธภัณฑ์อีกรูปแบบหนึ่งซึ่งในระยะหลังได้เติบโตขึ้นมากคือ พิพิธภัณฑ์เมืองที่จัดตั้งขึ้นเองโดยผู้นำในจังหวัด และจากบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์และการจัดการศึกษาของสังคมไทยทำให้เรื่องประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นที่ยอมรับ มีพิพิธภัณฑ์นำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นแกนหลักในการจัดแสดง ซึ่ง หลายจังหวัดในประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลกได้ใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสื่อสารความยิ่งใหญ่

ของประวัติศาสตร์และอารยธรรม ที่สำคัญ คือ การที่ทางเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้ใช้สวนเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา เทศบาลเมืองศรีสะเกษที่มีทั้ง พิพิธภัณฑ์และหอคอยเมืองศรีสะเกษ ประติมากรรมเทวรูป (ศิลปะเขมรโบราณ) ปราสาทหรือปราสาท (โครงสร้างฐาน เป็นปูนแต่โครงสร้างเรือนยอดเป็นเหล็ก) ศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์น้ำ ศาลาเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา และศูนย์ ส่งเสริมวัฒนธรรมเมืองศรีสะเกษ ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมศิลปะร่วมสมัย (ไทย-เขมรโบราณ) ที่ร่มรื่น สวยงาม ตั้งอยู่ ณ บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำคำ ตำบลหนองครก อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ดำเนินการ โดยเทศบาลเมืองศรีสะเกษในยุคสมัยนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติเป็นนายกเทศมนตรี ที่สำคัญ คือ การที่ทาง จังหวัดใช้อาคารสมัยใหม่เหล่านี้จัดแสดงเรื่องราวของ “ศรีสะเกษโบราณ” ด้วยการชูวัฒนธรรมเป็นหลัก นำเสนอให้เห็นภาพของศรีสะเกษในฐานะ “แอ่งอารยธรรมอีสานใต้ในเขตเขมรป่าดงที่หลากหลายวัฒนธรรม เลิศล้ำสามัคคีที่สืบสานต่อเนื่องอย่างยาวนานจากผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์” นำมาซึ่งความรู้สึภาคภูมิใจตาม แนวทางท้องถิ่นนิยม โดยในฐานะชั้น 1-2 เป็นรากฐานและมุ่งสู่ส่วนกลางและบนเป็นเรื่องราวในปัจจุบันและ อนาคตของศรีสะเกษตามลำดับ จึงไม่น่าประหลาดใจที่นายธวัช สุระบาล อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ และในฐานะประชาชนชาวศรีสะเกษคนหนึ่งได้อธิบายแก่ผู้คนผ่านหนังสือ “มาลัยอักษร ธวัช สุระบาล” ถึงความเก่าแก่ของศรีสะเกษในแนวทางเดียวกับชุดความรู้ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ด้วยข้อความสั้นๆ แต่สะท้อนถึง จิตวิญญาณและความภาคภูมิใจที่มีอยู่อย่างลึกซึ้งว่า “อารยธรรมที่ต่อเนื่องมาถึงอนาคต คือ อารยธรรมของ พวกเราชาวศรีสะเกษ เราเป็นลูกหลานชาวสี่เผ่าไทย สืบทอดต่อๆ กันมา พวกเราจึงเรียกตัวเองว่าเป็น ลูกหลานตากะจะหรือพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน” (ธวัช สุระบาล, 2561: 5) ถึงกระนั้น อดีตและความหมาย ของศรีสะเกษไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หากมีมิติทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เหลือซ่อนอยู่ด้วย ซึ่งในปัจจุบัน การจัดแสดงควรต้องมีความรอบคอบมากยิ่งขึ้นเพื่อตรงความสนใจของผู้ชม มิเช่นนั้นแล้วพิพิธภัณฑ์จะไม่เป็นที่นิยม ไม่ดึงดูดผู้ชม และไม่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของ จังหวัด เพราะพิพิธภัณฑ์มีหน้าที่ที่หลากหลายหรืออย่างน้อย 3 ด้าน คือ เก็บรักษาและจัดแสดง การเป็นแหล่ง เรียนรู้ และเป็นสถาบันสำคัญ ซึ่งในอนาคตของพิพิธภัณฑ์จำเป็นต้องดึงนักธุรกิจ รวมถึงชุมชนให้เข้ามามีส่วน ร่วมด้วยการจัดโครงการศึกษานอกห้องเรียนและสร้างความน่าสนใจให้กับพิพิธภัณฑ์ด้วยการจัดนิทรรศการ ชั่วคราวเพิ่มเติม เช่น เรื่องราวของท้องถิ่นที่เป็นจิตวิญญาณของศรีสะเกษจริงๆ ที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ชาติ หรือเรื่องตามสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนไปในทุกเดือน ซึ่งผู้เขียนมองว่าการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์นี้มีความ น่าสนใจด้วย พิพิธภัณฑ์ไม่ได้บอกเล่าเนื้อหาโรแมนติก แต่นำเสนอในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่สามารถ ต่อยอดในเชิงวิชาการได้ และการศึกษาครั้งนี้ควรช่วยกระตุ้นให้ผู้มาเยี่ยมชมช่วยกับเก็บของเพื่อคนรุ่นหลัง และหากมีกำลังให้ช่วยกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ของชุมชนของเมือง หรือมีของส่วนตัวขึ้นมา

บรรณานุกรม

จิรายศ รูปเมืองปักข์. (2551). **พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์วัดพรหมราช อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา**. การศึกษาเฉพาะบุคคลปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะโบราณคดี, สาขาการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม.

- เทศบาลเมืองศรีสะเกษ. (2565). **คู่มือนำชมศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์น้ำศรีสะเกษ อควาเรียมและหอศรีลำดวน เฉลิมพระเกียรติ**. ศรีสะเกษ: เทศบาลเมืองศรีสะเกษ.
- ธัญพงศ์. สารรัตน์. (2563). **พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างองค์ความรู้เรื่องอดีตของเมืองศรีสะเกษ**. ในรวมบทความวิชาการประชุมวิชาการประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑ์ศึกษา. กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธัญพงศ์ สารรัตน์. (2564). **ชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษ**. วารสารวันมูจงแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 2(1), 221-230.
- ธวัช สุระบาล. (2561). **มาลัยอักษรา ธวัช สุระบาล**. ศรีสะเกษ: สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ.
- นิติกร สิงห์ลอ. (2557). **พิพิธภัณฑ์ชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร**. การศึกษาเฉพาะบุคคลปริญญามหาบัณฑิต, สาขาสถาปัตยกรรม, คณะสถาปัตยกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เบน เอนเดอร์สัน. (2547). **ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม**. แปลโดย ขาววิทย์ เกษตรศิริ และคณะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. (2542). **ประสบการณ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ปาลิดา ธนาโชติวัฒน์. (2553). **พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์เมืองอุดรธานี**. ภาคนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, สาขาการออกแบบทางสถาปัตยกรรม, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2560). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.
- วนิษา ดีคำ. (2553). **การจัดการพิพิธภัณฑ์เชิงบูรณาการ: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นแหล่งเตาเมืองน่านในบ้านเจ้าไหแผลียง ตำบลสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรารุณ ผลานันท์. (2557). **พิพิธภัณฑ์ล้ำค่าในวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร**. อุบลราชธานี: สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2545). **พิพิธภัณฑ์ไทยในศตวรรษใหม่**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สง่า ขาววงศ์. **เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์**. (3 ธันวาคม 2565). สัมภาษณ์.
- อุดมลักษณ์ อุ้นตระกูล. (2553). **พิพิธภัณฑ์ชาติและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: พื้นที่ของการให้ความหมายและการรับรู้ถึงอดีตของลำพูน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาการพัฒนาศักยภาพ, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุดมลักษณ์ อุ้นตระกูล. (2555). **มองความหมายของ “มรดกทางวัฒนธรรมผ่านพื้นที่พิพิธภัณฑ์ กรณีการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน**. วารสารศิลปศาสตร์, 12(1), 128-171.
- อาบุ ทาลิบ อาหมัด. (2563). **พิพิธภัณฑ์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของมาเลเซีย**. แปลโดย เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์ และชีวิสิทธิ์ บุญยเกียรติ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.